

## تبیین سازه‌های حکمرانی خوب در نظام آموزش عمومی ایران

جعفر نصیر ناتری<sup>۱</sup>، علی خلخالی<sup>۲\*</sup>، زهره شکیبایی<sup>۳</sup>، جواد سلیمانپور<sup>۴</sup>، اسماعیل کاظم پور<sup>۵</sup>

### چکیده

مقاله حاضر گزارش پژوهشی است که با هدف تبیین سازه‌های حکمرانی خوب در نظام آموزش عمومی ایران صورتبندی شد. رویکرد ترجیحی این پژوهش، کمی از نوع استراتژی اکتشافی متوالی بود. جامعه آماری را همه پژوهش‌گرانی تشکیل می‌دادند که در حوزه آموزش عمومی کشور حداقل یک مقاله در یک مجله علمی معتبر منتشر کرده‌بودند. براساس جدول مورگان ۲۵۰ محقق به صورت تصادفی به عنوان مشارکت‌کنندگان نهایی انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها یک مقیاس محقق ساخته بود. داده‌های استخراج شده با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان داد که به ترتیب سازه‌های تعهد به تضمین کیفیت، مشارکت، تمرکز زدایی، توسعه مهارت‌های زندگی، توانمندسازی سرمایه‌های انسانی، اخلاق‌مداری، توسعه رضایتمندی، تعهد به وفاق عمومی، توسعه انعطاف‌پذیری تعاملی، توسعه امکانات رفاهی، توسعه عدالت آموزشی، توسعه آگاهی‌های عمومی، مسئولیت‌پذیری، شفافیت و قانون‌مداری تبیین‌کننده حکمرانی خوب در سیستم آموزش عمومی ایران هستند. همچنین معنی‌داری این سازه‌ها در تبیین پدیده حکمرانی خوب در دو حالت برآورد استاندارد، مورد تأیید قرار گرفت.

واژگان کلیدی: حکمرانی خوب، نظام آموزش عمومی، کیفیت بخشی آموزشی

تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۰۸/۰۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۹/۰۳/۱۴

- ۱ - دانشجوی دکترای مدیریت آموزشی، گروه مدیریت آموزشی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران
- ۲ - دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران (نویسنده مسئول: khalkhali\_ali@yahoo.com)
- ۳ - استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران
- ۴ - استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران
- ۵ - دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران

## مقدمه

هرچند آموزش عمومی<sup>۱</sup> معرف و عامل تثبیت و توسعه هویت فرهنگی<sup>۲</sup> یک جامعه است (قلی پور، ۱۳۹۳)، در عین حال کیفیت آموزش عمومی شاخصی مهم در ارزیابی سطح توسعه‌یافتگی کشورها نیز محسوب می‌شود (فرای<sup>۳</sup>، ۲۰۱۵، خالد، ۲۰۱۶، نادری، ۱۳۹۴). از این رو در حکومت‌های معاصر به ویژه در ترکیب‌های دولت/ملت، دولت‌ها از یک سو به نمایندگی از ملت‌ها و از سوی دیگر با تاکیدات مندرج در قوانین اساسی، خود را مسئول اداره سیستم‌های آموزش عمومی می‌دانند. اما صرف تاکیدات قانونی و یا پذیرش مسئولیت، تضمین کننده خوب اداره کردن نیست. تجربه کشور ایران نمونه بارزی از ناکارآمدی حکومت در عرضه آموزش عمومی با کیفیت و استاندارد است، به گونه ای که در افکار عمومی، مدرسه دولتی مترادف با مواجه شدن با و پذیرفتن مدرسه ای بسیار پایین تر از حداقل استانداردهای مورد انتظار است (خلخالی، ۱۳۹۸). امروزه مدارس به عنوان خط مقدم نظام آموزش عمومی ایران، از سوی منابع مختلف، تحت فشارهای متعددی هستند. فشارهایی چون گسترش مراکز آموزش عمومی از حیث تعداد و تنوع، ارائه سبک‌های جدید آموزشی، کاهش منابع مالی دولتی و بخش خصوصی، الزام به پاسخگویی، توده‌گرایی مدارس و مسائلی از این دست، همگی باعث شده‌اند تا نظام آموزش عمومی و مدارس در نحوه رابطه خود با دولت، سازوکارهای مدیریتی و ساختار سازمانی، رسالت‌ها، خودگردانی و پاسخگویی و نحوه تأمین مالی، مشارکت ذینفعان و رابطه خود با آنان، نحوه ارزشیابی و به‌طور کل حاکمیت آموزشی خود تجدیدنظر کنند (گاریتی، ۲۰۱۴). از این منظر بازبینی ماهیت حکمرانی در نظام آموزش عمومی، اهمیت و ضرورت پیدامی‌کند (فرای، ۲۰۱۵). به ویژه در باز مهندسی<sup>۴</sup> آموزش عمومی ایران، توجه به الگوهای مشارکتی و نهادگرایانه اولویت می‌یابد. به این پدیده در ادبیات سیاسی، نظریه حکمرانی خوب<sup>۵</sup> اطلاق می‌گردد (کا و موک<sup>۶</sup>، ۲۰۱۶).

مطابق نظریه حکمرانی خوب، تحقق چارچوبی منطقی برای ارتقای وضعیت آموزش عمومی، مستلزم توجه ویژه به جایگاه آن در سیاست‌گذاری و افکار عمومی در سطوح فرهنگی و نهادی، و نیز تقویت مسئولیت آحاد شهروندان، بخش‌های دولتی، بخش‌های تجاری و سازمان‌های مردم‌نهاد برای کمک به آموزش عمومی است (کاهوژا و ژیاو<sup>۷</sup>، ۲۰۱۶). در واقع حکمرانی خوب در مدیریت آموزش عمومی، نوعی بهره‌گیری و اعتماد به ظرفیت‌های جامعه مدنی و بخش خصوصی در بستر اداره امور عمومی (مدیریت دولتی) است (الوانی و علیزاده ثانی، ۱۳۸۶). هدف از حکمرانی خوب کمینه‌سازی آثار سیستم‌های دولتی ضعیف و تقویت شاخص‌های حکومتی موثر است (تیلور، ۲۰۱۲، میدری و خیرخواهان، ۱۳۸۳)، باقریان و فاضلی، ۱۳۹۳، جاسبی و نفری، ۱۳۹۲). بدون تردید نیاز به حاکمیت خوب در عرضه آموزش و پرورش باهدف رهایی از چالش دوگانه دولتی/خصوصی توجیه پذیر است. براین اساس از یک سو دولتی‌شدن، یعنی اجتناب ناپذیر بودن ناکارآمدی، پرهزینه بودن، فساد مالی، رشوه‌خواری و عدم شفافیت، و از سوی دیگر خصوصی‌شدن آموزش و پرورش معادل با نهادی‌سازی بی‌عدالتی و شکاف طبقاتی مزمن و عمیق است. بدون تردید استقرار و جاری‌سازی حکمرانی خوب در سیستم آموزش عمومی مستلزم توجه و شناسایی عوامل زمینه‌ساز و سازنده آن است. لذا پژوهش حاضر درصدد بررسی این پرسش است که سازه‌های معرف حکمرانی خوب در سیستم آموزش عمومی ایران کدام‌ها هستند؟ و اولویت آنها چگونه است؟ همانگونه که اشاره شد، انجام این پژوهش هم از

<sup>۱</sup> public education<sup>۲</sup> Cultural identity<sup>۳</sup> Frey<sup>۴</sup> Re-Engineering<sup>۵</sup> Good governance theory<sup>۶</sup> Ka & Mok<sup>۷</sup> Ka Ho & Xiao

لحاظ پر کردن خلاء حاکمیت آموزشی مطلوب از حیث نظریه و عمل و نیز شفاف‌سازی ابعاد و مؤلفه‌های حاکمیت خوب آموزشی از اهمیت و ضرورت برخوردار است.

### پیشینه تحقیق

در اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰ اصطلاح "حکمرانی خوب" توسط بانک جهانی<sup>۱</sup> مطرح شد و تاکید آن بر تصمیماتی بود که امکان تاثیرگذاری بر عملکرد اقتصادی کشورها را فراهم می‌ساخت (بانک جهانی، ۱۹۹۲، ۱۹۹۷، ۲۰۰۰). بعدها علاوه بر یعد اقتصادی، یک بعد سیاسی نیز به آن افزوده شد. بعد از این مفهوم‌سازی، تاکنون پژوهش‌های گسترده‌ای در سطوح ملی و جهانی حول اصطلاح حکمرانی خوب در حوزه‌های متنوع و به‌ویژه سیستم‌های آموزشی توسعه‌یافته است (هالاک و پویسون<sup>۲</sup>، ۲۰۰۶)، لیکن در این بخش تلاش شده‌است تا تازه‌ترین پژوهش‌ها گزارش شوند.

هالت و همکاران<sup>۳</sup> (۲۰۱۹) در پژوهش خود به این نتیجه رسیده‌اند که نحوه حکمرانی منجر به تفاوت عملکرد اقتصادی کشورها می‌شود. حکمرانی خوب به مثابه یک پارادایم جدید در عرصه مدیریت دولتی از محیط سرمایه‌گذاری حفاظت کرده و زمینه رشد اداره امور عمومی از جمله در قلمرو سیستم‌های آموزشی را فراهم می‌کند. لاتان<sup>۴</sup> (۲۰۱۸) نیز تاکید می‌کند که حکمرانی خوب ایده‌ی جدیدی برای توسعه پایدار با ساز و کار تعاملی سه بخش دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی است تا به موجب آن کشورها بتوانند از همه توانمندی‌های خود در توسعه همه جانبه استفاده کنند. از این منظر، حکمرانی یکی از هشت زیر شاخص مربوط به شاخص‌های موفقیت (رفاه و کامیابی) با تاکید بر محوریت اداره امور سیستم‌های آموزش عمومی است.

سوریانداری<sup>۵</sup> (۲۰۱۷) در یک پژوهش نشان می‌دهد که در قلب حکمرانی خوب، دموکراسی نهفته است و بین بسیاری از ابعاد و مؤلفه‌های حکمرانی خوب و دموکراسی فصل مشترک‌های زیادی وجود دارد و بدون وجود دموکراسی در یک کشور، پیاده سازی حکمرانی خوب موضوعیت ندارد. با توجه به این رویکرد، اداره خوب سیستم‌های آموزشی موجد و مقوم دموکراسی در سطوح مختلف اجتماعی است.

جنسن و مک‌کلینگ<sup>۶</sup> (۲۰۱۷) بیان می‌دارند که حکمرانی خوب الگویی برای توسعه پایدار انسانی با ساز و کار تعامل عملی سه بخش دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی است. این الگو به دنبال نقش حداقل دولت و توانمند سازی نهادهای مدنی و بخش خصوصی می‌باشد. توسعه حکمرانی خوب در سیستم‌های آموزشی ابزار اصلی توسعه پایدار سرمایه‌های انسانی و نهادهای مدنی است. در این راستا بر رفتار تعاملی سه بخش دولت، نهادهای مدنی و بخش خصوصی تأکید می‌شود و معتقدند دولت باید نقش هماهنگ کننده و تنظیم‌گر خود را تقویت کند و به جای تصدی‌گری به تنظیم و تسهیل روابط بپردازد. در عین حال تحقیق کلایفام و ویکرز<sup>۷</sup> (۲۰۱۷) بیانگر آن بود که اداره موثر مستلزم شفافیت اهداف و انتقال آن‌ها در ارزیابی‌های تجربی است، به گونه‌ای که به طور صحیح و به اندازه کافی نتایج مطلوب را در پی داشته باشد. جایی که ما در هر یک از این موارد موفقیتی کسب نکنیم، سیستم مدیریت عملکرد ممکن است انجام آن را بیشتر در معرض خطر قرار دهد. با توجه به این محدودیت‌ها شناخت این مسئله که مدیریت عملکرد اغلب همراه با اهداف چندگانه و تولید پیچیده می‌باشد.

<sup>۱</sup>World Bank

<sup>۲</sup> Hallak & Poisson

<sup>۳</sup> Hult et al

<sup>۴</sup> Latan

<sup>۵</sup> Suryandari

<sup>۶</sup> Jensen & Meckling

<sup>۷</sup> Clapham & Vickers

هالاک و پویسون (۲۰۰۶) در یک گزارش ملی عنوان می‌کنند که شفافیت و حساب پس‌دهی قلب حکمرانی خوب در سیستم‌های آموزش عمومی هستند. همچنین آنها تاکید میکنند که توانمندسازی ظرفیت‌های مدیریتی، خلق و نگهداری سیستم‌های نظم‌بخشی و پشتیبانی و تعهد به بسط حس تعلق، از مولفه‌های مقوم این قلب محسوب می‌شوند. در این گزارش ضمانت اجرایی تحقق حکمرانی خوب در سیستم آموزشی منوط به اراده قوی سیاسی، توانمندسازی حرفه‌ای، بهبود جایگاه و سیستم‌های جبران خدمت، آزادی جریان اطلاعات و اشاعه ارزش‌های اخلاقی دانسته شده است.

رجایی (۱۳۹۶) در یک مطالعه تطبیقی، ضمن بررسی وضعیت حکمرانی در بخش آموزش از منظر نظام ارتباطی آن در کشورهای جهان نتیجه می‌گیرد در ایران بخش آموزش، فاقد حکمرانی منسجمی است؛ زیرا تصدی امور مربوط به این حوزه بر خلاف اکثر کشورهای توسعه یافته، تفکیک شده است. همچنین در این مقاله پیشنهاد می‌شود که یکپارچگی اداره سیستم‌های آموزشی مهمترین اقدام مقدماتی برای جاری سازی حکمرانی خوب در آموزش و پرورش است. همراه با شاخص یکپارچگی، عنصر ثبات سیاسی نیز به عنوان پیش درآمد استقرار حکمرانی خوب مورد توجه پژوهش‌گران قرار گرفته است. مکوندی، زارع، جلیلی و قاسم‌آقا (۱۳۹۷) در یک مطالعه درمورد ادراک شهروندان از شاخص‌های ثبات سیاسی و جابه‌جایی سیاسی در حکمرانی خوب، نتیجه گرفتند که قانونمندی، کیفیت خدمات، نظارت و ارزیابی، پاسخگویی، تعهد و مسئولیت‌پذیری، و در نهایت تعامل، مهم‌ترین شاخص‌های ثبات سیاسی و جابه‌جایی و تنوع انتخاب، شایسته‌سالاری، نظارت مؤثر، چابک‌سازی ساختار اداری، و شفافیت در انتخاب مدیران به ترتیب مهم‌ترین شاخص‌های جابه‌جایی سیاسی هستند. از این منظر در سیستم‌های آموزشی به دلیل نیاز به نوعی برنامه‌ریزی بلندمدت، توجه به عناصر ثبات سیاسی و جابجایی سیاسی برای اداره موثر این سیستم، اهمیت مضاعف پیدا می‌کند.

ملکی حسون و همکاران (۱۳۹۸) تحقیقی با عنوان سازوکار اثرگذاری هم‌زمان حکمرانی خوب و مخارج دولتی بر رشد اقتصادی انجام دادند. نتایج پژوهش آنها نشان می‌دهند که بین شاخص‌های حکمرانی خوب و مخارج دولتی دارای تاثیر مثبت و معنی‌دار بر رشد اقتصادی هستند.

نجفی و همکاران (۱۳۹۸) نیز تحقیقی با عنوان نقش حکمرانی خوب در تحقق اقتصاد دانش بنیان در ایران (در قالب مدل مارپیچ چهارگانه) انجام دادند یافته‌های آنها، نشان می‌دهند که حکمرانی خوب از طریق مجاری ارتباطی حقوق مالکیت، تضمین اجرای قراردادهای سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، فرار مغزها، توسعه سرمایه انسانی و تحقیق و توسعه بر تحقق اقتصاد دانش بنیان تاثیر می‌گذارد.

پاشایی و سرمدی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان حکمرانی خوب الگوی درون‌زای توسعه جمهوری اسلامی ایران، اظهار می‌دارند حکمرانی خوب الگوی جدیدی برای توسعه پایدار انسانی با سازوکار تعاملی سه بخش دولت، بخش خصوصی، و جامعه مدنی است تا به موجب آن کشورها بتوانند از همه توانمندی‌های خود در توسعه همه جانبه استفاده کنند. طاهری عطار و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود نشان دادند که ابعاد رهبری اخلاقی با جنبه‌های متفاوت حکمرانی خوب رابطه معناداری دارد. تحلیل پیشینه پژوهش‌ها در خصوص پدیده حکمرانی خوب، موید این حقیقت است که علیرغم کارآمدی و تاثیرگذاری عمیق این پدیده در حوزه‌های تجاری، صنعتی و سیاسی، لیکن شواهد زیادی در خصوص کاربرد آن در عرصه آموزش و پرورش گزارش نشده است. ضمناً تعداد و ترکیب مولفه‌های معرف حکمرانی خوب نیز متناسب با زمینه‌های حرفه‌ای، دیدگاه‌ها و نیازهای پژوهشگران متنوع و متفاوت به نظر می‌رسد. لذا پژوهش حاضر درصدد بود تا سازه‌های حکمرانی خوب در سیستم آموزش عمومی ایران را تبیین کند.

### روش تحقیق

رویکرد ترجیحی این پژوهش، کمی از نوع استراتژی اکتشافی متوالی بود. جامعه آماری این پژوهش را همه پژوهش‌گرانی تشکیل می‌دادند که در حوزه آموزش عمومی کشور حداقل یک مقاله در یک مجله علمی معتبر منتشر کرده بودند. اسامی این

پژوهش‌گران با جستجو در پایگاه‌های استنادی فارسی استخراج شدند. و براساس جدول مورگان ۲۵۰ پژوهشگر به صورت تصادفی به عنوان نمونه‌های نهایی انتخاب شدند. برای دریافت دیدگاه مشارکت‌کنندگان در این پژوهش از یک مقیاس محقق ساخته استفاده شد. این مقیاس با بررسی تحلیلی پیشینه پژوهش‌های قبلی و نیز براساس مفاهیم سازنده حکمرانی خوب در سیستم‌های سیاسی و تجاری طراحی شد. محاسبه روایی و اِگرای سازه‌های اولیه این مقیاس با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی<sup>۱</sup> (روش تحلیل مؤلفه اصلی<sup>۲</sup>) و نرم‌افزار آماری SPSS و نیز روایی هم‌گرا با استفاده از تحلیل عامل تأییدی و تکنیک مدل‌یابی معادلات ساختاری (SEM) و با نرم‌افزار آماری Lisrel انجام شد.

### یافته‌های تحقیق

در این بخش براساس داده‌های گردآوری شده، پرسش‌های پژوهش به تفکیک مورد تحلیل قرار گرفتند، که در ادامه گزارش می‌شود.

#### تحلیل سؤال یکم تحقیق: مولفه‌های معرف حکمرانی خوب کدامند و از چه سازه‌هایی اشباع شده‌اند؟

برای شناسایی مؤلفه‌های معرف حکمرانی خوب، با بررسی و مطالعه مبانی نظری پژوهش ۵۵ مؤلفه به عنوان معرف‌های حکمرانی خوب در سیستم آموزش عمومی استخراج شدند. تلاش شد تا با انطباق این مؤلفه‌ها با چارچوب‌های نظری معتبر، روایی محتوایی فهرست استخراج شده افزایش یابد. سپس این مؤلفه‌ها در قالب یک مقیاس تنظیم شدند. در این مقیاس از پژوهش‌گران گروه نمونه خواسته شد تا در مورد اثرگذاری هریک از این مؤلفه‌ها بر پدیده حکمرانی خوب در سیستم آموزش عمومی تصمیم‌گیری کنند. داده‌های حاصله بر مبنای شاخص‌های گرایش مرکزی میانگین و انحراف معیار و آماره همبستگی مورد تجزیه توصیفی قرار گرفتند. از آنجایی که همه مؤلفه‌ها هم از همبستگی قابل قبول (بالتر از ۰/۳۰) برخوردار بودند، و نیز اعتبار به دست آمده از مجموعه مؤلفه‌ها، برابر با ۰/۸۹۳ بود، لذا نیازی به حذف هیچ یک از مؤلفه‌ها و اعتباریابی مجدد نبود. همچنین برای کشف و تبیین ساختار ساده‌تری از مؤلفه‌های سازنده حکمرانی خوب در سیستم آموزش عمومی از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی (PC) استفاده شد. در واقع این روش زیربنای عاملی مجموعه‌ای از مؤلفه‌ها را شناسایی و تفکیک می‌کند. به همین منظور پس از اطمینان از وجود حداقل همبستگی قابل قبول بین مؤلفه‌ها، و برآورد مقدار KMO برابر با ۰/۸۲ و معنی‌دار شدن نتایج حاصل از آزمون کرویت بارلت، انجام تحلیل عاملی مجاز تشخیص داده شد. در نتیجه پس از ۳ بار چرخش واریماکس، ۱۵ سازه آشکار شدند. ارزش ویژه و واریانس تبیین شده تفکیکی سازه‌های استخراج شده در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول (۱) ارزش ویژه و واریانس تبیین شده سازه‌های استخراج شده

شماره سازه‌های آشکار شده	ارزش ویژه هر سازه	درصد واریانس تبیین شده	درصد تراکمی واریانس تبیین شده
۱	۵/۰۶۹	۹/۲۱۶	۹/۲۱۶
۲	۳/۱۸۸	۵/۷۹۷	۱۵/۰۱۳
۳	۳/۱۸۷	۵/۷۹۵	۲۰/۸۰۸
۴	۳/۰۹۰	۵/۶۱۸	۲۶/۴۲۶
۵	۲/۷۵۵	۵/۰۰۸	۳۱/۴۳۴
۶	۲/۴۵۲	۴/۴۵۷	۳۵/۸۹۲
۷	۲/۴۲۴	۴/۴۰۸	۴۰/۳۰۰

<sup>۱</sup> - Explanatory Factor Analysis

<sup>۲</sup> - Principal Component Analysis

۴۴/۷۰۲	۴/۴۰۲	۲/۴۲۱	۸
۴۹/۰۷۸	۴/۳۷۶	۲/۴۰۷	۹
۵۳/۲۵۸	۴/۱۸۰	۲/۲۹۹	۱۰
۵۷/۳۶۱	۴/۱۰۳	۲/۲۵۶	۱۱
۶۱/۳۳۲	۳/۹۷۱	۲/۱۸۴	۱۲
۶۴/۹۰۰	۳/۵۶۸	۱/۹۶۲	۱۳
۶۸/۰۷۶	۳/۱۷۶	۱/۷۴۷	۱۴
۷۱/۱۸۳	۳/۱۰۷	۱/۷۰۹	۱۵

(منبع: یافته پژوهش حاضر)

همانگونه که در جدول (۱) ملاحظه می‌شود، ۵۵ مولفه اندازه‌گیری شده در مقیاس پدیده حکمرانی خوب در سیستم آموزش عمومی، ارزش‌های ویژه ۱۵ سازه مکنون آشکار شده، بیشتر از یک است و درصد واریانس مشترک بین متغیرها بر روی هم ۷۱/۱۸۳ درصد کل واریانس پدیده مورد بررسی را تبیین می‌کنند. بعد از تعیین تعداد سازه‌ها، لازم است درباره تخصیص مولفه‌ها به سازه‌ها تصمیم‌گیری شود. معمولاً در گام مقدماتی مشخص نمی‌شود که چه مولفه‌هایی بطور ویژه در کدام سازه اشباع شده‌اند، زیرا بسیاری از مولفه‌ها در چند سازه، بار می‌شوند و پاره‌ای از سازه‌ها هم تقریباً حامل تمام مولفه‌ها هستند. لذا برای تفسیر پذیرتر کردن این سازه‌ها لازم است چرخش داده‌شوند. به طور استنتاجی نتیجه چرخش تعاملی، رسیدن به مولفه‌ها و سازه‌هایی است که از نظر تجربی به یکدیگر تعلق دارند (جدول ۲).

جدول (۲) سازه‌ها و مولفه‌های تبیین‌کننده پدیده حکمرانی خوب در سیستم آموزش عمومی

سازه‌ها	مولفه‌ها	بار عاملی
اخلاق مداری	نقش و اهمیت ویژه اخلاق مداری	۰/۸۰۱
	توجه به بُعد وفادارانه نسبت به تصویب و اجرای دقیق مصوبات	۰/۸۷۹
	رعایت اصول و مبانی اخلاق حرفه‌ای	۰/۸۵۵
	تکریم و حفظ ارزش‌های اسلامی و انسانی همه افراد	۰/۷۳۰
	توجه به ساحت‌های مختلف تربیتی	۰/۴۳۸
	بنا نهادن فعالیت‌ها و امورات جاری بر اساس اخلاقیات	۰/۸۷۵
	توجه به ارزش‌های دینی و ملی دانش‌آموزان	۰/۴۷۳
تعهد به وفاق عمومی	تلاش جهت شکل‌گیری وفاق عمومی در سطح مدرسه‌ای، منطقه‌ای و ملی	۰/۶۴۸
	حرکت جمعی و مشارکت مدنی	۰/۷۴۱
	بسط و توسعه هم‌افزایی لازم در بین سرمایه‌های انسانی	۰/۷۷۰
	تلاش تمامی ذینفعان جامعه برای دستیابی به اجماع وسیع در جهت منافع کل جامعه	۰/۷۲۰
تعهد تضمین کیفیت	ایجاد هماهنگی و هم‌سوگرایی تمامی ابعاد مدیریتی	۰/۵۵۸
	بهبود کیفیت مدارس در همه سطوح نظام آموزشی	۰/۹۰۹
	توجه ویژه به بحث کیفیت بخشی همه حوزه‌های آموزشی	۰/۵۶۵
	استانداردسازی کلیه فرایندها در همه سطوح سیستم	۰/۹۰۴

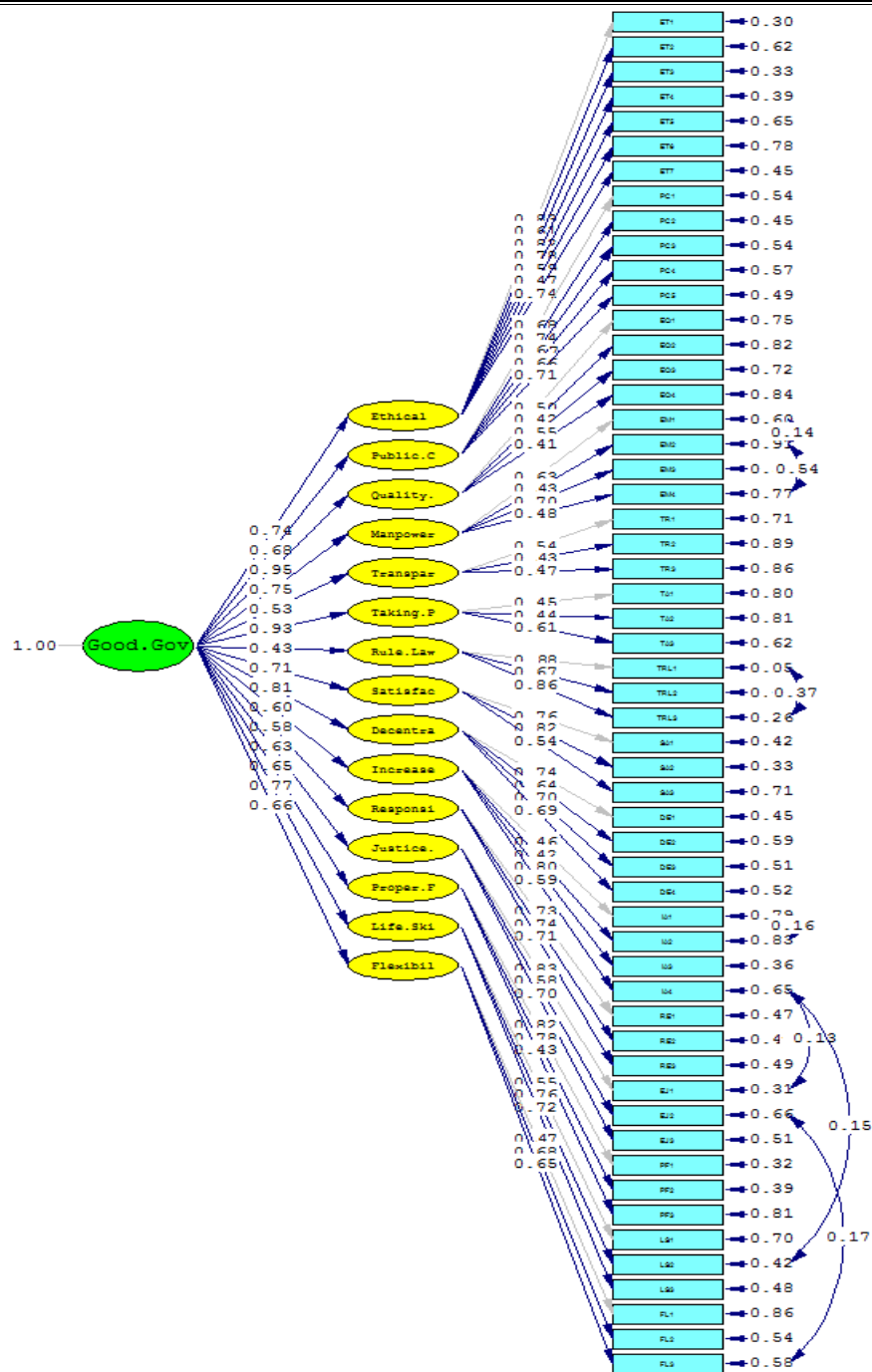
سازه‌ها	موفه‌ها	بار عاملی
	بهبود و اصلاح مستمر کیفیت خدمات آموزشی	۰/۶۱۸
	توانمندسازی مستمر و مداوم کارکنان و نیروی انسانی	۰/۶۰۵
توانمندسازی سرمایه‌های انسانی	توجه به توسعه منابع انسانی به عنوان یک مزرعه دانایی	۰/۸۴۱
	حساسیت و توجه به انتخاب و چینش نیروی انسانی آموزشی صلاحیت دار	۰/۵۸۹
	دسترسی مدیران مدارس و مراکز آموزشی به منابع انسانی و مالی مناسب	۰/۸۶۷
	شفاف سازی در سطح درون مدرسه ای، منطقه ای و سطح ملی	۰/۷۵۰
شفافیت	توزیع اطلاعات جامع و موثق از عملکرد دولت و سازمان ها در بین ذینفعان	۰/۸۸۴
	دردسترس قراردادن اطلاعات به شکل قابل فهم در اختیار ذینفعان آموزشی	۰/۸۹۸
	مشارکت شهروندان به منظور شناسایی نیازهای محلی	۰/۹۲۹
مشارکت	مشارکت مردم به صورت مستقیم یا از طریق نهادهای مشروع واسط	۰/۵۳۱
	مشارکت آگاهانه و سازمان یافته همه عوامل اجرایی	۰/۹۲۹
	وجود سیستم های قضایی - قانونی برای رسیدگی به کاستی ها و شکایت ها	۰/۶۰۳
قانون مداری	الزام و ضرورت وجود حاکمیت قانون	۰/۸۵۳
	توجه به چارچوب های قانونی عادلانه و اجرا شدن آنها به صورت بی طرفانه	۰/۸۲۷
	رضایت مندی یاد دهنده و یادگیرنده در سیستم های آموزشی	۰/۶۷۰
توسعه رضایتمندی	جلب رضایت دانش آموزان، اولیاء و معلمان سهیم در فعالیت های آموزشی	۰/۶۷۲
	ارتقاء سطح رضایت مندی تمام ذینفعان آموزشی	۰/۷۲۱
	ایجاد کاهش تمرکز و حرکت از تمرکزگرایی به تمرکززدایی	۰/۵۷۸
تمرکززدایی	داشتن آموزش و پرورش پویا، کار آمد و موفق در ایجاد تمرکززدایی	۰/۷۲۹
	ایجاد استقلال سازمانی جهت اخذ تصمیمات مستقل و متمرکز	۰/۶۵۶
	توجه به خودگردانی سازمانی و استقلال سازمان های آموزشی	۰/۶۶۶
	ایجاد بستر لازم در بالا بردن سطح آگاهی کارکنان اداری از قوانین موجود	۰/۷۴۰
توسعه آگاهی‌ها	بسط سواد اطلاعاتی در بین همه ذینفعان	۰/۶۳۵
	حل مشکلات موجود با مدیریت علمی و مشارکت اندیشه‌های نو	۰/۵۶۸
	توسعه شایستگی‌ها و صلاحیت‌های مدیران	۰/۶۲۹
	ایجاد روحیه پاسخگویی در سطح مدرسه ای منطقه ای و سطح ملی	۰/۷۳۴
مسئولیت پذیری و پاسخگویی	ایجاد روحیه مسئولیت پذیری در همه سطوح آموزشی	۰/۸۱۰
	تلاش برای پاسخگو بار آوردن و تقبل مسئولیت ها	۰/۵۶۲
	ایجاد و برقراری مساوات و عدالت آموزشی	۰/۵۵۳
توسعه عدالت آموزشی	منصفانه رفتار کردن	۰/۷۰۵
	ایجاد فرصت برابر آموزشی برای اقشار آسیب پذیر جهت بهبود وضعیت آموزشی	۰/۵۸۱

سازه‌ها	مولفه‌ها	بار عاملی
	برخورداری از سطح رفاهی خوب و مناسب در سیستم آموزش و پرورش	۰/۶۷۳
توسعه امکانات رفاهی	توسعه امکانات رفاهی	۰/۷۵۳
	ایجاد معاونت‌های رفاهی - معیشتی در سطوح مختلف سازمانی	۰/۴۷۶
	بهبود سازی مهارت‌ها برای دانش آموزان و تمامی افراد	۰/۴۷۴
توسعه مهارت‌های زندگی	پرورش مهارت‌های زندگی و اجتماعی دانش آموزان	۰/۷۱۳
	توجه به قوه تفکر و استدلال طلبی و توانمندی و سلامت جسم و روان	۰/۵۸۰
	تلاش جهت تعاملات اساسی و بیشتر بین سیاست گذاران آموزشی و مردم	۰/۵۷۲
توسعه انعطاف‌پذیری تعاملی	تعامل و انعطاف بین مدیران آموزشی و مسئولین و مجریان آموزشی	۰/۶۱۴
	ظرفیت سازی و بالا بردن آستانه صبر و تحمل مجریان آموزشی	۰/۶۴۵

(منبع: یافته پژوهش حاضر)

جهت تایید ترکیب سازه‌های استخراجی و نیز مولفه‌های سازنده آنها بر مبنای معادلات ساختاری از برون‌داد نرم افزار لیزرل استفاده شد (شکل ۱).





Chi-Square=3228.52, df=1408, P-value=0.00000, RMSEA=0.072

شکل (۱) نتایج تائید نهایی ترکیب سازه‌ها و مولفه‌ها (منبع: یافته پژوهش حاضر)

داده‌های حاصل از معادلات ساختاری بر مبنای تحلیل مسیر، امکان آزمون فرضیه‌های مکنون در ترکیب تعاملی داده‌ها را مهیا می‌سازد. نتایج این تحلیل در جدول (۳) گزارش شده‌است.

جدول (۳) نتایج آزمون فرضیه های مکنون

مسیرها	ضریب مسیر	آماره t	علامت	نتیجه
حکمرانی خوب ← اخلاق مداری	۰/۷۴	۱۳/۲۲	+	تایید
حکمرانی خوب ← تعهد به وفاق عمومی	۰/۶۸	۹/۲۴	+	تایید
حکمرانی خوب ← تعهد به تضمین کیفیت	۰/۹۵	۱۰/۱۱	+	تایید
حکمرانی خوب ← توانمندسازی سرمایه‌های انسانی	۰/۷۵	۹/۳۵	+	تایید
حکمرانی خوب ← شفافیت	۰/۵۳	۶/۵۴	+	تایید
حکمرانی خوب ← مشارکت	۰/۹۳	۵/۲۷	+	تایید
حکمرانی خوب ← قانون مداری	۰/۴۳	۸/۱۸	+	تایید
حکمرانی خوب ← توسعه رضایتمندی	۰/۷۱	۱۲/۱۰	+	تایید
حکمرانی خوب ← تمرکز زدایی	۰/۸۱	۱۰/۸۲	+	تایید
حکمرانی خوب ← توسعه آگاهی های عمومی	۰/۶۰	۵/۰۵	+	تایید
حکمرانی خوب ← مسئولیت پذیری	۰/۵۸	۷/۵۷	+	تایید
حکمرانی خوب ← توسعه عدالت آموزشی	۰/۶۳	۱۲/۰۷	+	تایید
حکمرانی خوب ← توسعه امکانات رفاهی	۰/۶۵	۱۱/۲۲	+	تایید
حکمرانی خوب ← توسعه مهارت های زندگی	۰/۷۷	۸/۱۲	+	تایید
حکمرانی خوب ← توسعه انعطاف پذیری تعاملی	۰/۶۶	۵/۵۴	+	تایید

(منبع: یافته پژوهش حاضر)

همچنین جهت برازش ترکیب سازه‌های استخراجی و نیز مولفه‌های سازنده آنها از تعدادی شاخص‌های نیکوئی برازش استفاده شد (جدول ۴).

جدول (۴) برازش ترکیب سازه‌ها

شاخص برازندگی	SRMR	RMSEA	GFI	NFI	NNFI	IFI
مقادیر قابل قبول	< ۰,۰۵	< ۰,۰۸	> ۰,۹	> ۰,۹	> ۰,۹	۱-۰
مقادیر محاسبه شده	۰,۰۴۷	۰,۰۷۲	۰,۹۱	۰,۹۷	۰,۹۹	۰,۹۸

(منبع: یافته پژوهش حاضر)

سؤال دوم تحقیق: اولویت سازه‌های معرف پدیده حکمرانی خوب در سیستم آموزش و پرورش عمومی از چه ترتیبی تبعیت می‌کنند؟

به عنوان آخرین تحلیل، سازه‌های آشکار شده براساس آماره تحلیل مسیر اولویت بندی شدند. نتایج در جدول ۵ گزارش شده است.

جدول (۵) اولویت سازه‌های حکمرانی خوب در نظام آموزش عمومی ایران

اولویت	سازه‌های اصلی حکمرانی خوب	ضریب مسیر
۱	تعهد به تضمین کیفیت	۰/۹۵
۲	مشارکت	۰/۹۳
۳	تمرکز زدایی	۰/۸۱
۴	توسعه مهارت های زندگی	۰/۷۷

۰/۷۵	توانمندسازی سرمایه های انسانی	۵
۰/۷۴	اخلاق مداری	۶
۰/۷۱	توسعه رضایتمندی	۷
۰/۶۸	تعهد به وفاق عمومی	۸
۰/۶۶	توسعه انعطاف پذیری تعاملی	۹
۰/۶۵	توسعه امکانات رفاهی	۱۰
۰/۶۳	توسعه عدالت آموزشی	۱۱
۰/۶۰	توسعه آگاهی های عمومی	۱۲
۰/۵۸	مسئولیت پذیری	۱۳
۰/۵۳	شفافیت	۱۴
۰/۴۳	قانون مداری	۱۵

(منبع: یافته پژوهش حاضر)

با توجه به جدول ۵، "تعهد به تضمین کیفیت" و "مشارکت" در بالاترین اولویت و "شفافیت" و "قانون مداری" به ترتیب در پایین ترین سطح اولویت های قرار دارند.

### بحث و نتیجه گیری

با توجه به اینکه آموزش و پرورش بزرگترین نهاد عمومی کشور است، اداره مطلوب آن مستلزم بازنگری در رویکردهای مواجهه با قدرت در ساختارهای تصمیم گیری آن است. مفروضه بنیادی مقاله حاضر براین اساس صورتبندی شده بود که آموزش و پرورش عمومی ایران برای گذر از ناکارآمدی های ناشی از سیطره مدیریت حکومتی، باید به سوی جاری سازی پارادایم حکمرانی خوب تغییر جهت دهد. در این مسیر کشف سازه های معرف حکمرانی خوب ویژه سیستم آموزش عمومی مهمترین مرحله این تغییر پارادایمی است. براین اساس یافته های پژوهش حاضر نشان می دهند که سازه های بنیادی کیفیت بخشی آموزشی، مشارکت، تمرکززدایی، مهارت های زندگی اجتماعی، انتخاب نیروی انسانی مناسب و کارآمد، اخلاق مداری، رضایتمندی، وفاق عمومی، انعطاف پذیری و تعاملات اساسی، امکانات رفاهی و مناسب، عدالت آموزشی، بالا بردن سطح آگاهی، مسئولیت پذیری، شفافیت و قانون مداری مشترکا بیش از ۷۰ درصد چارچوب اصلی پدیده حکمرانی خوب برای نظام آموزش عمومی کشور را تبیین می کنند. پژوهش های همسو با این یافته ها مانند پاشایی و سرمدی (۱۳۹۷)، طاهری عطار و همکاران (۱۳۹۷) باقریان و فاضلی (۱۳۹۳) سوریاننداری (۲۰۱۷) لاتان (۲۰۱۸) هالاک و پویسون (۲۰۰۶)، (کا و موک، ۲۰۱۵) و فرای (۲۰۱۵)، نشان می دهند که دستیابی به یک مدل حاکمیت خوب آموزشی باعث افزایش مشارکت ذینفعان، جهت دهی مدیریتی و سیاست گذاری های راهبردی و بلندمدت و حاکمیت قانون و قانون مداری دست اندرکاران و اداره کنندگان آموزش عمومی می شود.

همچنین بخش دیگری از یافته ها نشان می دهند که هرچند براساس برآوردهای تحلیل مسیر، ضرایب مربوط به پیوندهای تفکیکی هر پانزده سازه کشف شده با پدیده حکمرانی خوب معنی دار بوده است، لیکن دو سازه "تعهد به تضمین کیفیت" و "مشارکت"، بطور متفاوتی در تبیین حکمرانی خوب در سیستم آموزشی سهم داشته اند. این یافته با نتایج پژوهش های نقیبی مفرد (۱۳۸۹)، سامتی و همکاران (۱۳۹۰)، محسنی زنوزی و همکاران (۱۳۹۶) و کافمن و همکاران (۲۰۰۵) همسو بود. "تعهد به تضمین کیفیت" یک سازه چندبعدی است که یک سوی آن ریشه در فعالیت های دقیق قنی دارد و لایه دیگر آن از

آبشخور فرهنگی سیراب می شود. تعهد مورد اشاره در این سازه به نوعی جاری سازی حکمرانی خوب از بالا به پایین است. بدون تعهد واقعی رهبران سیاسی و مدیران ارشد حکومتی به توسعه و تضمین کیفیت، الزامی برای گرایش به جاری سازی حکمرانی خوب به ویژه در سیستم های آموزشی ایجاد نخواهد شد. در این زمینه جنسن و مکینگ (۲۰۱۷) و نیز کلافام و ویکرز (۲۰۱۷) نیز به این امر تاکید کرده اند. در واقع هرچند حکمرانی خوب قرار است منجر به توسعه کیفیت شود، لیکن "تعهد به تضمین کیفیت"، خود مهمترین عامل بسط گرایش به حکمرانی خوب محسوب می شود.

دومین سازه اولویت دار جهت تبیین پدیده حکمرانی خوب براساس یافته های این پژوهش، "مشارکت" است. مشارکت نیز مانند سازه قبلی در قبال حکمرانی خوب، کارکرد دو گانه علت و معلولی دارد. مشارکت مؤثر که در نتیجه پاسخگویی و شفافیت و در صورت وجود حکمرانی خوب عینیت می یابد نتایج مثبتی را در سطح کلان برای جامعه به بار می آورد. مشارکت ذینفعان آموزشی، کیفیت را بهبود می بخشد و به دست اندرکاران نظام آموزشی برای مواجهه موثر با مسائل آموزشی کمک شایانی می کند. این یافته همسوی با نتایج تحقیقات یگانگی و همکاران (۱۳۹۵)، بانک جهانی (۱۹۹۴) و بانک توسعه آسیا (۱۹۹۵)، برنامه توسعه ملل متحد (۱۹۹۷)، هاتر و شاه (۲۰۰۰)، کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل برای آسیا و اقیانوسیه (۲۰۰۲)، چو و سو (۲۰۰۹) و الهی (۲۰۰۹) است. تمرکززدایی نیز به عنوان یکی از سازه های آشکار شده در این پژوهش، پیوند نزدیکی با مشارکت دارد. از لحاظ تجربی، تمرکززدایی، فرآیند توزیع ساختار قدرت و تصمیم گیری به طور نزدیکتر به مردم است. حکمرانی مشارکتی در مدیریت آموزش و پرورش و استفاده از ظرفیت های جامعه مدنی و بخش خصوصی می تواند گره گشای بسیاری از مشکلات بنیادین آموزش و پرورش باشد. نتایج تحقیق حاضر در مورد تمرکز زدایی با نتایج تحقیقات اداره انکشافی ایالات متحده آمریکا (۱۹۹۷) و بانک جهانی (۱۹۹۳) همسو بود. البته باید بین خصوصی سازی فعالیت های آموزشی و پرورشی و بسط حکمرانی خوب، تمایز قائل شد. حکمرانی خوب ضمن برخورداری از مزیت های کارآمدی بخش خصوصی، از آسیب هایی مانند نهادی سازی نابرابری و بی عدالتی ممانعت می کند (پاشایی و سرمدی، ۱۳۹۷، طاهری عطار و همکاران، ۱۳۹۷).

سازه های توسعه مهارت های زندگی، توانمندسازی سرمایه های انسانی، اخلاق مداری، توسعه رضایتمندی، تعهد به وفای عمومی و توسعه انعطاف پذیری تعاملی مولفه های همبسته ای هستند که از لحاظ ساختاری وجوه نرم افزاری حکمرانی خوب را شکل می دهند. بدون آمادگی های انسانی و اجتماعی برای پذیرفتن مسئولیت های فردی و اجتماعی، اراده معطوف به عملی برای گرایش به حکمرانی خوب متصور نمی شود. کلبه داری و همکاران (۱۳۹۶)، کولرز (۲۰۰۴)، مک نیو مومما (۲۰۰۶) چو و سو (۲۰۰۹)، الهی (۲۰۰۹)، بر (۲۰۰۶)، و مارتا گروس (۲۰۱۵) نیز در پژوهش های خود به این چالش اشاره کرده اند.

توسعه امکانات با رویکرد بنیادی به عدالت برای تحقق حکمرانی خوب ضروری هستند. به ویژه عدالت به نوعی ضامن بقای جوامع و سازمان ها محسوب می شود. پژوهش گرانی مانند مارتا گروس (۲۰۱۵)، تان و یانگ (۲۰۱۶) و خالد زمان (۲۰۱۶)، کافمن (۲۰۰۳)، کولرز (۲۰۰۴) و مک نیو مومما (۲۰۰۶)، یگانگی و همکاران (۱۳۹۵)، کلبه داری و همکاران (۱۳۹۶) نیز عنصر عدالت را از عناصر محوری حکمرانی خوب تعریف کرده اند.

قرار دادن ارزشهای سازمانی در عمل یکی از نشانه های بارز حکمرانی در توسعه ارزشهای مشترک، این است که به عنوان بخشی از فرهنگ سازمانی، خط مشی و زیرساخت رفتاری در همه سازمان باشد. ابزارهایی همچون فرصت های برابر و عدم تبعیض برای تحقق این امر مورد نیاز است. مدیران بایستی تدابیری را برای ایجاد و ارتقاء ارزش ها در سازمان اتخاذ نمایند. نتایج تحقیق حاضر در مورد بالا بردن سطح آگاهی با نتایج تحقیقات؛ یگانگی و همکاران (۱۳۹۵)، کلبه داری و همکاران (۱۳۹۶) و کولرز (۲۰۰۴) همسو بود.

مسئولیت پذیری را می توان یکی از کلیدی ترین مولفه های حکمرانی خوب به شمار آورد. در کنار موسسات و نهادهای حکومتی، سازمان های خصوصی و نهادهای مدنی فعال در جامعه نیز باید در قبال سیاست ها و اقدامات خود پاسخگو باشند. نتایج تحقیق

حاضر در مورد بالا بردن مسئولیت پذیری با نتایج تحقیقات؛ نقیبه مفرد (۱۳۸۹)، کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل برای آسیا و اقیانوسیه (۲۰۰۲)، چو و سو (۲۰۰۹)، الهی (۲۰۰۹) و مارتا گروس (۲۰۱۵) همسو بود.

نظام مدیریت اطلاعات آموزشی به عنوان ابزار بسط آگاهی‌های عمومی، می‌تواند در پردازش‌ها که مهم‌ترین عنصر حکمرانی خوب هستند نیز سهم عمده ای داشته‌باشد. دسترسی به‌موقع به داده‌های باکیفیت باعث بهبود تصمیم‌گیری می‌شود و به عموم این اطمینان را می‌دهد که منابع درجایی مصرف‌شده که بازدهی آن بالا است. در واقع در نبود داده‌های آموزشی موثق و به هنگام، حکمرانی معتبر محقق نمی‌شود. پژوهش‌هایی که توسط کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل برای آسیا و اقیانوسیه (۲۰۰۲)، صندوق بین‌المللی پول (۲۰۰۲)، چو و سو (۲۰۰۹)، الهی (۲۰۰۹) و مارتا گروس (۲۰۱۵) انجام شده‌اند نیز براین امر تاکید کرده‌اند. در عین حال سازه‌های مهمی که با بسط آگاهی‌های عمومی و سیستم‌های اطلاعاتی هم‌آیندند، شفافیت و مسئولیت‌پذیری هستند. زیرا حکومت‌ها در قبال آن دسته از افرادی که به‌واسطه تصمیمات و یا اقدامات آنها تحت تأثیر قرار می‌گیرند، پاسخگو هستند و پاسخگویی بدون شفافیت محقق نمی‌شود (شریف زاده و قلی پور، ۱۳۹۴، رزمی و صدیقی، ۱۳۹۴).

هرچند سازه قانون‌مداری در این پژوهش در اولویت آخر برای تبیین پدیده حکمرانی خوب، قرار گرفته است، لیکن حکمرانی قانون یک آرمان پرسروصدا است و تقریباً همه حکومت‌ها ادعا دارند که به این معیار به‌عنوان تنظیم‌کننده اقدامات پایبند هستند، لیکن تجربه حکومت‌های متمرکز و یا با گرایش به بازار، موید چرخش گسترده قوانین به سوی منافع طبقاتی است. جایگاه قانون‌مداری در این پژوهش هرچند از لحاظ ظهور سازه با نتایج پژوهش‌های یزدانی زنوز (۱۳۸۴)، ساکتی و همکاران (۱۳۹۰)، یگانگی و همکاران (۱۳۹۵)، بانک جهانی (۱۹۹۳)، برنامه توسعه ملل متحد (۱۹۹۷)، کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل برای آسیا و اقیانوسیه (۲۰۰۲)، صندوق بین‌المللی پول (۲۰۰۲)، کافمن (۲۰۰۳)، کولرز (۲۰۰۴)، کافمن و همکاران (۲۰۰۵)، اسپانهو و وروهوست (۲۰۰۷)، الهی (۲۰۰۹) و خالد زمان (۲۰۱۶) هم‌سو بود، لیکن از نظر اولویت با این تحقیقات مغایرت دارد. در تبیین این پدیده باید به تجربه زیسته جامعه ایرانی رجوع کرد. در واقع حتی از منظر محققین مشارکت‌کننده در این پژوهش، تجربه موفق از تأثیر قانون بر رفاه و عدالت همگانی در اذهان باقی نمانده است، زیرا بیشتر از اجرای قانون، خود قوانین موجود نیز کارکردی جز بازتولید روابط ناعادلانه و ناکارآمد فعلی را به همراه ندارند. بنابراین صرف تاکید و پایبندی بر قوانین نمی‌تواند منجر به استقرار حاکمیت خوب شود.

در مجموع بنابر اصول مصرح در قانون اساسی ایران، ازجمله اصل سی ام، دولت موظف است وسائل آموزش و پرورش رایگان را برای همه ملت تا پایان دوره متوسطه فراهم سازد. اما گرایش به تجاری‌سازی و افزایش موسسات آموزشی خصوصی و کاهش سهم کمی و کیفی مدارس دولتی، با هر هدفی، پیامدی جز نهادی‌سازی بی‌عدالتی و تعمیق شکاف طبقاتی به همراه نداشته‌است. اساساً در ادبیات حکمرانی خوب، تجاری‌سازی حوزه‌های سلامت و آموزش و پرورش با هدف ارتقا کیفیت این خدمات، مورد انتقاد است، زیرا تداعی‌کننده اجتناب ناپذیر بودن عدم دسترسی محرومین به خدمات با کیفیت است. حال آن که در نظریه حکمرانی خوب در آموزش و پرورش، با افزایش مسئولیت‌پذیری اجتماعی، زمینه‌های بیشتری برای مشارکت همگانی در اداره موثرتر سیستم‌های آموزشی مهیا می‌شود. استقرار حکمرانی مشارکتی در مدیریت آموزش و پرورش و استفاده از تمرکززدایی اداری و ظرفیت‌های جامعه‌مدنی و بخش خصوصی برای تحول در آموزش و پرورش، گره‌گشای بسیاری از مشکلات بنیادین آموزش و پرورش است.

البته هرچند سهم بخش خصوصی و نهادهای مدنی در ایران، به نسبت سهم بخش دولتی متعادل نیست، اما پیشنهاد می‌شود در باز مهندسی آموزش و پرورش از الگوهای مشارکتی و نهادگرایانه استفاده بهتری برد تا حساسیت و تعهد کنشگران اجتماعی دسترسی همگانی به آموزش و پرورش باکیفیت تضمین شود. از آنجاکه هریک از سه حوزه دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی ضعف‌ها و قوت‌هایی دارند، حکمرانی خوب به ویژه در ارتباط با الزام توسعه پایدار مانند پل، ارتباط سازنده میان این حوزه‌ها را فراهم می‌کند. حکمرانی خوب به رابطه تعاملی میان بخش‌های دولتی، خصوصی و جامعه مدنی می‌اندیشد و سازوکارهای

استفاده حداکثری از توان بالفعل و بالقوه این سه بخش را پیشنهاد می‌کند. در واقع مدل حاکمیت خوب آموزشی همانند یک هماهنگ‌کننده عمل می‌کند و بین ارزش‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی توازن برقرار می‌سازد. نکته بسیار مهم و به عنوان توصیه‌های پژوهشی تاکید می‌شود که در تبیین پدیده حکمرانی خوب آموزشی، به نقش کانونی مدرسه و ساکنین آن توجه ویژه شود. یعنی پیشنهاد می‌شود در فرایند بسط حکمرانی خوب آموزشی، قدرت تصمیم‌گیری به مدرسه انتقال یابد و سایر بازیگران اعم از دولت، بخش خصوصی و نهادهای مدنی به عنوان سیستم‌های پشتیبان ایفای نقش کنند. از منظر نویسندگان مقاله حاضر هرگونه تغییرات سیستمی در آموزش و پرورش، بی توجه به نقش کانونی مدارس و ساکنین آن، در تحقق سیستم آموزش عمومی باکیفیت برای همه افراد لازم‌التعلیم با شکست مواجه خواهد شد.

## منابع

- باقریان، فاطمه؛ فاضلی، عصمت. (۱۳۹۳). آموزش عالی در کشورهای در حال توسعه: بیم و امید (گزارش بانک جهانی)، تهران: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- بانک جهانی (۲۰۰۰) نقش دولت در جهان در حال تحول، گروه مترجمان، موسسه مطالعات پژوهش‌های بازرگانی، تهران.
- برنامه توسعه سازمان ملل متحد (۲۰۱۵). گزارش شاخص توسعه انسانی ۲۰۱۴ قابل دسترس در سایت برنامه توسعه املل متحد.
- پاشایی، تقی؛ سردمدی، حمید، (۱۳۹۷)، حکمرانی خوب الگوی درونزای توسعه جمهوری اسلامی ایران، تحقیقات جدید در علوم انسانی "تابستان ۱۳۹۷- شماره ۴۴، ۱۴۳-۱۶۲.
- تحلیل تاثیر شاخص‌های حکمرانی خوب بر شاخص توسعه انسانی، مطالعه موردی: کشورهای جنوب شرقی آسیا. مجله: پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، صص ۱۸۳-۲۲۳.
- جاسبی، جواد و نفری، ندا، (۱۳۹۲)، طراحی الگوی حکمرانی خوب بر پایه نظریه سیستم‌های باز، فصلنامه علوم مدیریت ایران، سال چهارم، شماره ۱۶، زمستان ۱۳۹۲، صص ۸۵-۱۱۷.
- خلخال، علی. (۱۳۹۸). مولفه‌های سازنده اداره امور عمومی. سخنرانی ارائه شده در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران غرب. چاپ نشده.
- رجایی، امیر. (۱۳۹۶). بررسی وضعیت حکمرانی در بخش آموزش از منظر نظام ارتباطی آن در کشورهای جهان. فصلنامه سیاست نامه علم و فن آوری، دوره ۷، شماره ۴، صص ۲۵-۳۴.
- رزمی، محمد جواد و صدیقی. سمیه. (۱۳۹۴)، الزامات تحقق حکمرانی خوب برای دستیابی به توسعه انسانی، چهارمین همایش ملی اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر، پاییز ۱۳۹۴.
- سامتی، مرتضی؛ رنجبر، همایون؛ محسنی، فضیلت؛ (۱۳۹۰).
- شریف زاده، فتاح، رحمت الله قلی پور، (۱۳۹۴)، حکمرانی خوب و نقش دولت. فصلنامه فرهنگ مدیریت، ش ۴، صص ۴۸-۵۶.
- طاهری عطار، غزاله؛ نائینی، محمدمین؛ سیدصالحی، سوگل سادات؛ خضری، سیده الهه، (۱۳۹۷)، رهبری اخلاقی تسهیل‌گر تحقق حکمرانی خوب (مورد مطالعه: شهرداری تهران)، مدیریت سازمانهای دولتی "شماره ۲۱ علمی-پژوهشی (صفحات ۱۱۵ تا ۱۲۹).
- قلی پور، رحمت‌الله، (۱۳۹۳)، «تحلیل و امکان‌سنجی الگوی حکمرانی خوب در ایران با تاکید بر نقش دولت»، دانش مدیریت، ش ۶۷، صص ۸۵-۱۱۱.
- کلبه داری، سمیرا، صبحیه، محمدحسین؛ ابراهیمی، سید نصراله (۱۳۹۶). بررسی مولفه‌های حکمرانی مطلوب در پروژه‌های بزرگ مقیاس چندسازمانه مشارکت مدنی، فصلنامه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، دوره ۹، شماره ۴، صص ۶۶۵-۶۸۶.
- محسنی زنوزی، سید جمال الدین؛ شهبازی، کیومرث؛ پرناک، پروناک (۱۳۹۶). مطالعه اثر درآمدهای نفتی بر شاخص حکمرانی خوب در کشورهای منتخب عضو اوپک. مجله سیاست‌گذاری پیشرفت اقتصادی، سال اول، دوره ۲، شماره ۴، صص ۱۱۷-۱۵۶.
- مکوندی، فؤاد، زارع، حمید، جلیلی قاسم‌آقا، امید. (۱۳۹۷). ادراک شهروندان از شاخص‌های ثبات سیاسی و جابه‌جایی سیاسی در حکمرانی خوب، براساس مؤلفه‌های بومی سازمان‌های خدمات شهری ایران. فصلنامه مدیریت فرهنگ سازمانی، دوره ۱۶، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۷، صفحه ۹۲۷-۹۵۰.

- ملکی حسونند، بهزاد؛ جعفری، محمد؛ فتاحی، شهرام و غفاری، هادی، (۱۳۹۸)، سازوکار اثرگذاری همزمان حکمرانی خوب و مخارج دولتی بر رشد اقتصادی، پژوهشهای رشد و توسعه اقتصادی "بهار ۱۳۹۸-شماره ۳۴ علمی-پژوهشی ۹۹-۱۱۴.
- میدری، احمد، خیرخواهان، جعفر (۱۳۸۳). حکمرانی خوب، بنیان توسعه. مرکز پژوهشهای مجلس.
- نادری، محمد مهدی. (۱۳۹۴)، حکمرانی خوب معرفی و نقدی اجمالی، اسلام و پژوهش های مدیریتی، ش ۱، ص ۶۹ - ۹۳.
- نجفی، سید محمدباقر؛ فتح الهی، سیدجمال؛ محمدپور، فرحناز. (۱۳۹۸)، نقش حکمرانی خوب در تحقق اقتصاد دانش بنیان در ایران (در قالب مدل ماریچ چهارگانه)، پژوهشهای اقتصادی (رشد و توسعه پایدار) "بهار ۱۳۹۸، سال نوزدهم-شماره ۱ علمی-پژوهشی ۱۲۹ تا ۱۵۹).
- نقیبی مفرد، حسام؛ (۱۳۸۹)، حکمرانی خوب در پرتو جهانی شدن حقوق بشر، تهران، ناشر: شهردانش، موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی. الوانی، سید مهدی، علیزاده ثانی، محسن. (۱۳۸۶). تحلیلی بر کیفیت حکمرانی خوب در ایران، فصلنامه مطالعات مدیریت بهبود و تحول، دوره ۱۴، شماره ۵۳، صص ۱-۲۴.
- یزدانی زنوز، هرمز (۱۳۸۴)، بررسی نقش شفافیت در تحقق حکمرانی خوب، پایان نامه ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده حقوق. یگانگی، سیده عاطفه، الوانی، سید مهدی، معمارزاده طهران، غلامرضا (۱۳۹۵)، اولویت بندی شاخص های حکمرانی خوب در سازمانهای کار (مطالعه موردی: شعب بانک رفاه استان قزوین، مجله خط مشی گذاری عمومی در مدیریت، شماره ۲۱، صص ۱-۱۰.
- Clapham A; Vickers R. (2017) Policy, practice and innovative governance in the English further education and skills sector, *Research in Post-Compulsory Education*, 22:3, 370-390, DOI: 10.1080/13596748.2017.1358518.
- Elahi.kh.Q.(2009)."UNDP on Good Governance".*International Journal of Social Education*.Vol.36.N.12.Access by www.emeraldinsight.com.
- Frey S. (2015) "Leadership, governance, and organization in higher education: select books for administrators", *Reference Reviews*, Vol. 29 Iss 7 pp. 2 – 6.
- Garrity B F. (2014) Trustees versus Directors, *Whom Do They Serve? Boards, For-Profits and the Public Good in the United States*. Higher Education Quarterly, 0951-5224, vol. 69, no. 1, pp 37-57.
- Hallak, J.; Poisson M. (2006). *Governance in education: transparency and 2*.
- Hult, G. T. M., Ringle, C., & Sarstedt, M. (2019). Study of the relationship between good governance and economic growth. *Journal of Education and Vocational Research*, 6(2), 6–12.
- Huther and shah (2000), "Applying a simple measure of Good Governance", available at. Www. World Bank. Or wbi/ governance/ pdf/ wps 1994.
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (2017). Good governance and the role of government in it. *Journal of Vacation Behavior*, 14, 24–27
- Ka H; Mok X H. (2016) "The rise of transnational higher education and changing educational governance in China", *International Journal of Comparative Education and Development*, Vol. 18 Iss 1 pp. 19 – 39
- Kaufmann, Daniel, et. Al,(2005). "Aggregating Governance indicators", policy research working paper, no 2195. World Bank, policy resenrch Department, washington, p.c, available at <http://www. World Bank. Or wbi/gover>.
- Keuleers, P. (2004). *Governance in the Least developed countries in Asia and Pacific: An assessment of the current situation*. Bangkok: UNDP
- Khalid Z. (2016) *Quality guidelines for good governance in higher education across the globe*. Pacific Science Review B: Humanities and Social Sciences.
- Latan, H. (2018). Favorable governance pattern in the 21st century. *Journal of Chemical Information and Modeling*, 53(9), 1689–1699. <https://doi.org/10.1027/ CBO9881107415324.004>
- Marta Gross.(2015)land use police (49).p352-364.Journai homepage:www.elsevier.com/locate/land use pol.
- Spanhove j..& Verhoes. K. (2017).Corporate governance vs. Government governance: translation or adaptation? Paper for the Eiasm 4th Workshop on Corporate Governance. Brussels. 15-16.40.
- Suryandari, I. H. (2017). Role of good governance in the application of democracy. *Journal of Eastern Europe Research in Business & Economics*, 1–10. <https://doi.org/10.6171/2013.676810>.
- Tan, Y. X., & Yang, Z. J. (2016). Contingent Capital, Capital Structure and Investment. *North American Journal of Economics and Finance*, 35, 56-73.

- 
- Taylor.M.(2012).Shared Governance in the modern university. Higher education quarterly.5224-0951.Vol.6.no.1.Blackwell publishing ltd.
- UNDP, governance for sustainable human development,(1997)
- UNESCAP. what is a governavce.(2002).World Bank.(1994).
- World Bank. (2000). World Development Report. New York: Oxford University Press, p. 86.
- World Bank.(1997). World Development Report: the State in a Changing World, New York: Oxford University Press, p. 31.
- World Development Report, New York: Oxford University Press, p. 103.